

EDİTÖR MEKTUBU-4

Görsel Hikâye Anlatıcılığında Portrenin Gücü

Portre görsel hikâye anlatıcılığının en eski geleneklerinden birisidir. Çünkü anlattığımız, başka insanlarla paylaştığımız her hikâyenin temelinde insan ve insana dair izler konumuzun temelini oluşturur. Portre, eski bir türdür, bu yüzden bir anlamda zanaatın kalıcı ilkeleri vardır.

Görsel hikâye anlatıcılığının en önemli fotoğrafçılarından bir geleneğin etrafında toplanan Magnum fotoğrafçıları olduğunu görürüz. Foto röportajın kurucularından sayılan W.Eugene Smith'in hikâyelerinde portre çok güçlü olarak kullanılır. "Kasabanın Doktoru" çalışmasında <https://www.magnumphotos.com/newsroom/society/w-eugene-smith-country-doctor/> adeta doktora kendisini unutturmuş bir fotoğrafçıyla karşılaşıyoruz. Magnum tarzı görsel hikâye anlatıcılığında temel dillerden biri olarak süregelmiştir. Editör yal birçok çalışmanın bu geleneğin önemli bir devamı olduğunu söylemek yanlış olmasa gerek. Portre adeta tüm Magnum fotoğrafçılarından görsel dilinin temel taşı olarak yerine oturur. Modernist Dönem fotoğraf anlayışında gerçekçi portreler, anlatılan hikâyenin en temel sığınağı olmuştur. Port Modernist dönem editör yal çalışmalarında ise portrenin yeni bir biçime doğru kaydığını görüyoruz.

Bugünkü post modernist dönem portre görsel dilinin temelini büyük ölçüde August Sander portrelerine borçlu olduğunu söylememiz yanlış olmaz sanırım. Sander Alman halkını oluşturan toplumsal sınıfları, küçük meslek gruplarını, köylüleri, kentlileri, askerleri v.b. fotoğraflamıştır. Kendi değişimi ile "özneli, kendi bireysellikleri ile özdeş olan çevrelerde gösteren doğal portreler" üretmiştir. Sander "Alman Ülkesi, Alman İnsanları" adlı kitabını yayınladı. Ancak kitap, Naziler tarafından kabul görmez ve Sander'e projesini sona erdirmesi için baskı yapılır. 1935 yılında Nazilerin baskısının yoğunlaşması ile portre çalışmalarını yarıda bırakarak hayatının geri kalanında sürdüreceği doğa ve manzara fotoğrafı çalışmalarına yönelmiştir. 2. Dünya savaşı sırasında son bir kez daha projesine dönerek, görev sırasında kaybolan ya da ölen askerlerin savaş öncesi fotoğraflarının baskılarını yapmıştır. Ancak savaş sırasında, stüdyosuna düşen bir bomba sonucu negatiflerinin büyük bir bölümü zarar görmüştür ve 1946 yılında da yağma sonucu yine büyük bir bölümü yok olmuştur.

Bu portrelerin ortak özelliği Büyük format(13x18)bir makineyle çekilmiş ve fotoğraflanan kişiden doğrudan en ifadesiz haliyle objektife bakmalarıydı. Fotoğrafi çekilen kişinin ilk etapta objektife poz vermiş hissi yaratan etkisi, kısa sürede aslında Sander'in fotoğrafını çektiği kişilerle çok güçlü iletişim kurduğunun fark edilmesine bırakıyor. Kameraya ne denli yoğun bakılırsa, fotoğrafın gücü de o denli artıyor demek yanlış olmaz sanırım. Portre kelimesi "kişiyi ışığa, bir duruma, konuma, getirme" anlamını taşıyor. Yani Sander fotoğrafını çektiği kişileri kendi kurmak istediği görsel dil bağlamında istediği bir konuma sokuyor. Bu kimi zaman sıradan bir kişiyken, kimi zaman önemli bir sanatçı oluveriyor. Hatta kendisini işine nasıl adadığının (katıksız ve bilimsel bir çalışma anlamında kullanıyorum.)en büyük kanıtlarından birisi olan belden

yukarı çektiği Nazi Askeri portresi benim unutulmazlarımdan. Roland Bartes'in Camera Lucida'sında üzerine "punctum" ve "studium" anlamlarını tartıştığı Köylüler fotoğrafı görsel hikâyeye anlatımında portre kullanmanın en güzel örneklerinden birisidir. Aslında şehirli kıyafetleri giymiş üç köylü gençten birisi içindeki avam duyguları dışarı vurur bu portrede. (şapkasını geriye atar, sigarası ağzının kenarına gelmiştir ve gömleğinin yakasını hafiften açmıştır.) <https://koltukname.files.wordpress.com/2015/06/august-sander-young-farmers-westerwald-1914.jpg> Böyle bir portrenin köy hayatını anlatan bir görsel hikâyede kullanıldığını düşünelim, hikâyemizi ne kadar güçlendiren bir kare olur değil mi?

Portrede arka plan kullanımı da Sander'in göze çarpan bir özelliğidir. Gerçi onun portrelerindeki arka plan bize fotoğraflanan kişinin geri planında kalan dar bir alandır ama bize o kişiyle ilgili net bilgiler verir.

Bir yüzyılı, insanı, yani dünyayı portrede görmek ve göstermek, Sander'in yaptığı buydu.

Diane Arbus August Sander'den aldığı temellerin üzerine -neredeyse yaşama biçimi olmuş olan portre fotoğrafçılığına- yeni bir şeyler katan diğer bir ilginç fotoğrafçıdır. Onun üzerinde büyük etkisi olan Robert Frank'da portre geleneğine psikolojik yaklaşımları yakalayan yeni bir görme dili oluşturmuş önemli bir fotoğrafçıdır.

August Sander'in portre geleneğinin günümüzdeki en büyük temsilcilerinden birisi olan Amerikalı fotoğrafçı Alec Soth'da görsel hikâyelerini son derece etkili portrelerle kuruyor. O da güçlü portrelerini büyük format bir makine kullanarak çekiyor. **Sleeping by Mississippi** isimli çalışmasında elinde iki maket uçak tutan kahramanı da onun hafızamıza kazınan portrelerden. <https://www.magnumphotos.com/arts-culture/alec-soth-sleeping-by-the-mississippi/>

Günümüz genç fotoğrafçılarının geçmişten gelen bu portre geleneğini- dijital fotoğrafçılığın da etkisiyle- nerelere taşıdığına şahit olmaktayız. <https://www.bjp-online.com/2019/01/why-enter-the-association-of-photographers-open-awards/> , <https://www.lensculture.com/photo-competitions/portrait-awards-2020> gibi örnekler en çok izleyicisi olan oluşumlar.

Portreyi çarpıcı kılan bir takım etmenler vardır. Fotoğraf alanındaki diğer tüm türlerde olduğu gibi, en önemli unsur, fotoğrafçının tarzı, imzası eski bir tarzı tamamen yeni bir şekilde tekrar gösterime sokabilmesidir.

Portrede mekân-insan ilişkisi de önemlidir. Portresi çekilen kişiye ait bilginin arka plana yerleştirilen mekânla anlatılması eski bir gelenektir. Kullanılması o kişiyle ilgili izleyiciye bir takım ipuçları verir.

Portre türünde yeni bir şeyler yapmak mümkün mü? Düz portreler, duygusal portreler, psikolojik portreler, hümanist portreler, grafik olarak oluşturulmuş portreler, somurtkan görünen veya sıkılmış, gizemli portreler denendi. Daha cesur açılar, beklenmedik bir vücut pozisyonu, zar zor anlaşılabilir ama kafa karıştıran yüz halleri vb.

konular yeni yeni denenmeye başladı. Artık çok anlatan görsel bir dil yerine izleyici de değişik, anlamlandıramadığı, daha çok hayal gücünü tetikleyen bir dil kullanılmaya başladı. Ama yine de, portre sevinç, korku, tedirginlik veya tiksinti gibi duyguları tetiklemelidir. Portreye daha fazla duygu getirebilecek ışık ve rengi kullanma ve kompozisyonlaştırmamanın üzerine kafa yormalı. Özel veya kamusal alanda, fotoğrafı çekilirken zorlanmamış ve samimi görünen portrenin yolları aranmalı.

Portre fotoğrafçılığı yapan fotoğrafçıların zaman içerisinde, kurdukları görme diline uygun makinelere geçiş yaptığı sıkça görülen bir durum. Örneğin; Diane Arbus ilk hikâyelerini çalışırken sokak portreleri çektiği için kullandığı 35 mm.lik makinesini bırakıp orta format bir makineye yönelir. Çünkü artık neredeyse hep portre çekmektedir ve portreleri sürekli merkezde odaklamaya çalışmaktadır. Kare format film boyutu kullanmaya başladığından itibaren portreyi tam ortaya alıp sağ ve solda kalacak olan gereksiz boşluklardan arınıp, izleyicisini tamamen portresiyle baş başa bırakabilmiştir. August Sander, Alec Soth vb. birçok portre fotoğrafçısının büyük ve orta format makineleri tercih etmesinin temel sebebi de budur. Özellikle büyük format körüklü makineler sayesinde arka fonu yok edip portreyi daha çok ön plana çıkarmak çok etkileyici sonuçlar verdiği için geniş bir kullanım alanı bulması mümkün olmuştur. Günümüzde hala film fotoğrafçılığı yapan portreciler olması bu yüzdendir. Dijital makinelerle bunun yapılabilmesi lensler sayesinde oldukça kolaylaşmıştır. Dijital portre fotoğrafçıları bu yüzden düşük diyafram açıklığına sahip prime lens denilen lensleri tercih etmektedir.

Portre, fotoğrafçılığın en güncel ve erişilebilir hali gibi görünse de, uygulaması aslında tahmin ettiğimizden çok daha zordur. Bir kişinin ruhunun bir fotoğrafta gösterebileceği söylemi çokça karşımıza çıkmaktadır. Bunun mümkün olma olasılığının çok zayıf olduğunu söylemeliyim. Aslında elde ettiğimiz içsel bir anın durumunu tasvir etmeye çalışmak. Aslında elimizdeki son görüntü bir şeyler hissetmemizi sağlayan belirli bir psikolojik durumdan başka bir şey değil.

Görsel hikâyelerimizde portre kullanmak önemlidir. Bunun temel sebebi insanlık ve kendimize olan ilgimiz - insan figürüne olan ilgimiz. Ne yaptığımız, nerede olduğumuz, nasıl hissettiğimiz, nasıl giyindiğimizle ilgileniyoruz. Kendimizle ilgileniyoruz ve aynı zamanda iç dünyamızla da ilgileniyoruz. İnsan psikolojisine büyük ilgi duyuyoruz. Bütün bu duyguları insan maskesinin ardında gizler. O yüzden iyi bir portre fotoğrafçısı olmanın temel prensibi makinemizin karşısına oturan kişinin maskesinin ardına ulaşabilmektedir. Bunu başarmak çok deney gerektirir. Bıkmadan, usanmadan insanla diyalogun yöntemlerini bulmalıyız.

Pek çok insan bir çeşit sihirli formül olduğunu düşünüyor maalesef böyle bir formül yok. İnsanlar sadece onlara ne yapmaları gerektiğinin söylenmesini bekliyor ama bunu oraya çıkıp kendin yapmalısın. Rahatlamamanın tek yolu, bunu kendi başınıza yapmanızdır. İnsanlar yabancılara nasıl yaklaşacaklarının söylenmesini, nasıl yapılacağını ve onları rahatlatmak için ne yapmanız gerektiğini, ne söylemeleri

gerektiğini öğrenmek istiyorlar. Üniversitedeki eğitimlik hayatımdan biliyorum, genç bir fotoğrafçı için, birine yaklaşmak gerçekten kaygı uyandırıcıdır. Bence bu deneyerek öğrenilecek bir iletişim biçimidir. Kendinizi bu deneyimden alıkoymayın. Sadece pratik yapmak ve önce kendinizi rahatlatmak için neler yapabileceğinizi düşünmek en doğru yöntem olacaktır.

Sonuç olarak; fotoğrafçılığın icadından bu yana portre fotoğrafçılığı en kişisel ve büyüleyici türlerden biri olmaya devam ediyor. İlk fotoğrafçıların yapmak zorunda kaldığı şeylerden biri, objektifi diğer insanlara çevirmek, fiziklerini ve bakışlarını sonsuza kadar dondurmak için yakalamaktı. Bugün, konu olarak insanlara olan ilgimiz o kadar güçlü ki - jestleri, mimikleri, giysileri ve ifadeleri, dondurulmuş bakışlarında bir yerde saklı, ulaşamayacağımızın ötesinde hissettirenden, güçlü bir hikâyeyi ifade ediyor. O yüzden görsel hikâyemizin en temel taşları olmaya devam edecektir.

Aykan Özener-2020